

PT#V/9/2008

**Stanovení mikroskopického
obrazu v koupalištích ve
volné přírodě a stanovení
chlorofylu-a**

Petr Pumann

Státní zdravotní ústav

Praha 26.11.2008

upraveno pro zveřejnění na internetu (5.12.2008)

IDENTITA

PZZ

Název Stanovení mikroskopického obrazu v koupalištích ve volné přírodě a stanovení chlorofylu-a
Předmět voda koupaliště přírodní
Program biologický rozbor
PT# V-9-2006
Vydáno dne 28. listopadu

Pořadatel

Adresa Státní zdravotní ústav
Šrobárova 48
Praha 10 Vinohrady
PSČ 10042
IČO 75010330
Kontakt Mgr. Petr Pumann
Posice koordinátor ESPT
Telefon 267082220
Fax 267082271
E-mail petr.pumann@szu.cz
www www.szu.cz/chzp/voda/pt/

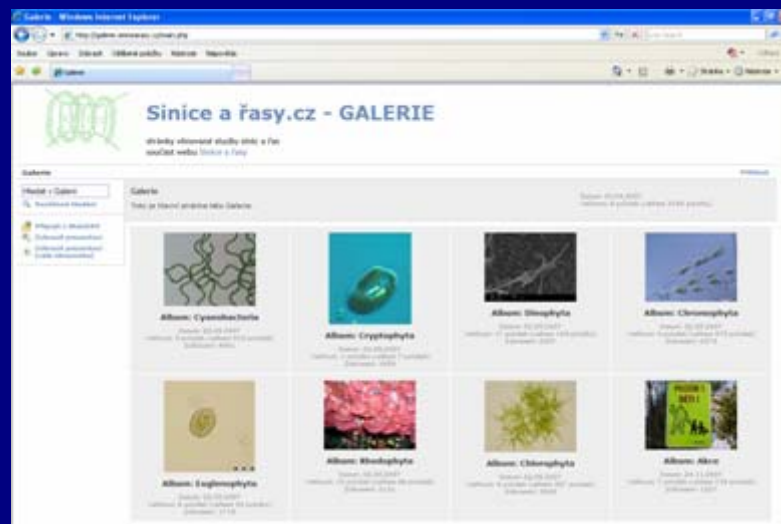
Účastník

Adresa Státní zdravotní ústav Praha
Šrobárova 48
Praha 10 - Vinohrady
PSČ 10042
IČO 75010330
Kontakt Mgr.Petr Pumann
Posice vedoucí biologie
Telefon 267082220
Interní Id lab **596**
Externí Id lab

**kód účastníka, pod kterým je
veden v celé zprávě**

Literatura – „novinky“

- www.sinice.cz
  - Atlas fyto bentosu
  - Prezentace z determinačních seminářů
- www.chzechphycology.cz
  - Časopis Fottea
- www.sinicearasy.cz

Počet účastníků

- stanovení mikroskopického obrazu
15 účastníků
- stanovení chlorofylu-a
12 účastníků

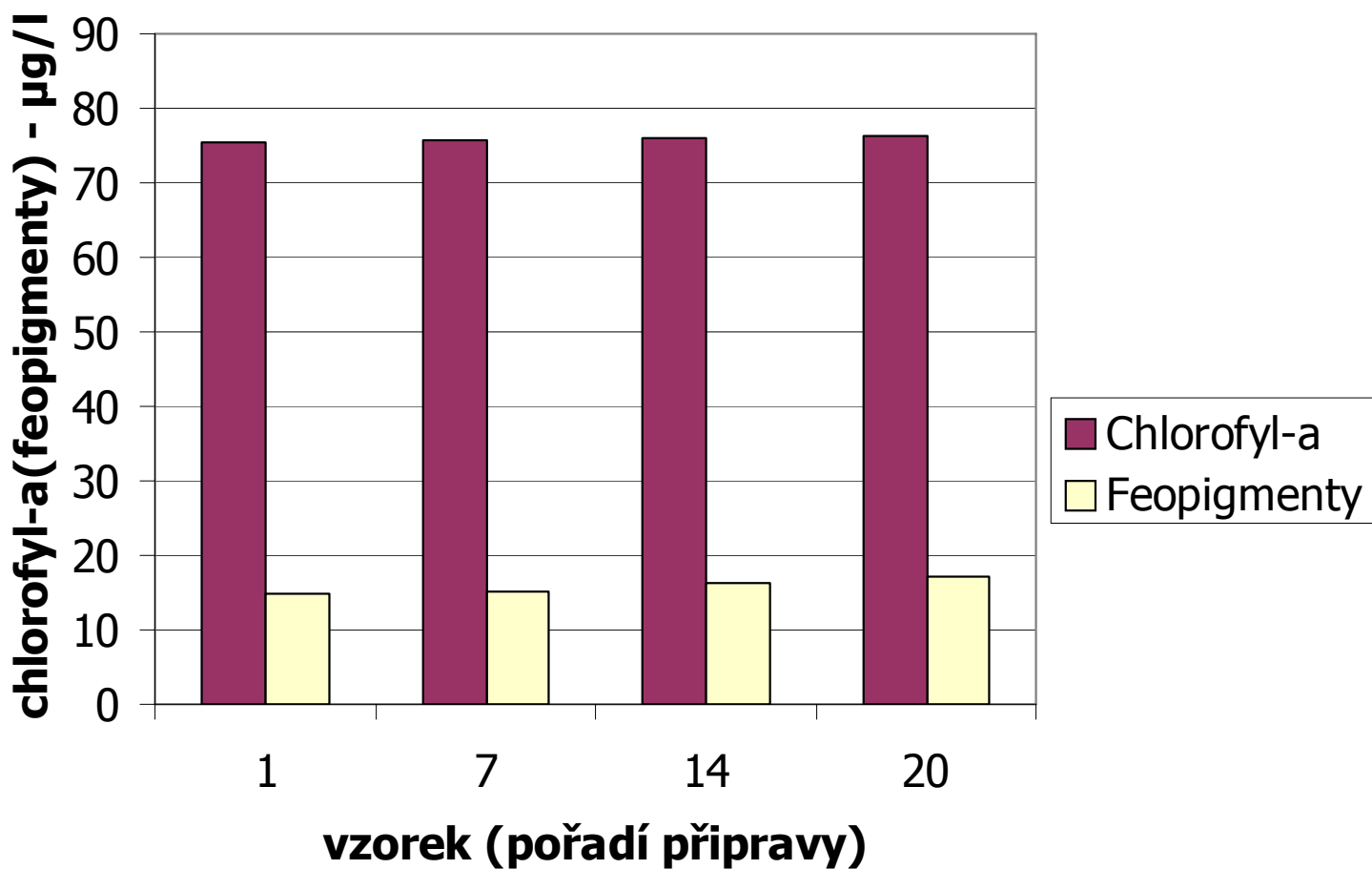
Chlorofyl-a a feopigmenty

Příprava vzorků:

- zdroj: rybník ve Voznici u Dobříše
- vysoká koncentrace chlorofylu-a → filtrace vzorku planktonní sítí
- mícháno ve 120 litrovém barelu
- celkem připraveno 20 vzorků
- SZÚ zpracování vzorků 1, 7, 14, 20

Výsledky SZÚ – kontrola homogenity

Chlorofyl-a a feopigmenty

Stanovení vztažných hodnot

- Vztažná hodnota počítána jako aritmetický průměr z výsledků terčových laboratoří a průměru výsledků laboratoře SZÚ (zpracovávala 4 vzorky)
- Vztažná odchylka pro chl-a ($\pm 15\%$), pro feopigmenty směrodatná odchylka z výsledků terčových laboratoří (včetně SZÚ)

Vztažné hodnoty

➤ Chlorofyl-a:

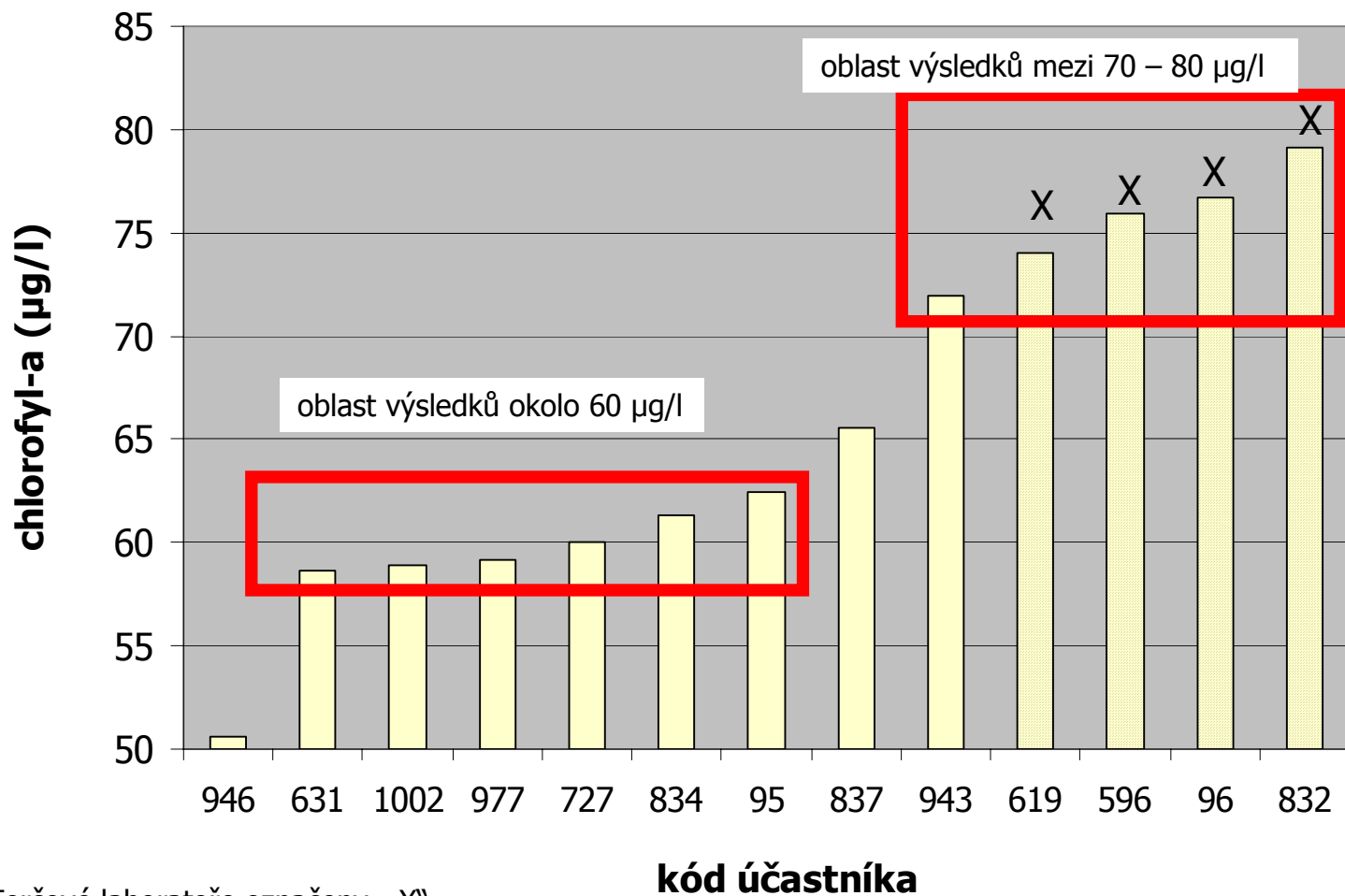
- vztažná hodnota: 76,42 $\mu\text{g/l}$
- meze pro správné hodnoty: 64,96 – 87,88 $\mu\text{g/l}$
- uspělo jen 5 z 12 účastníků

➤ Feopigmenty:

- vztažná hodnota: 18,31 $\mu\text{g/l}$
- meze pro správné hodnoty: 11,09 - 25,53 $\mu\text{g/l}$
- uspělo 9 z 10 účastníků

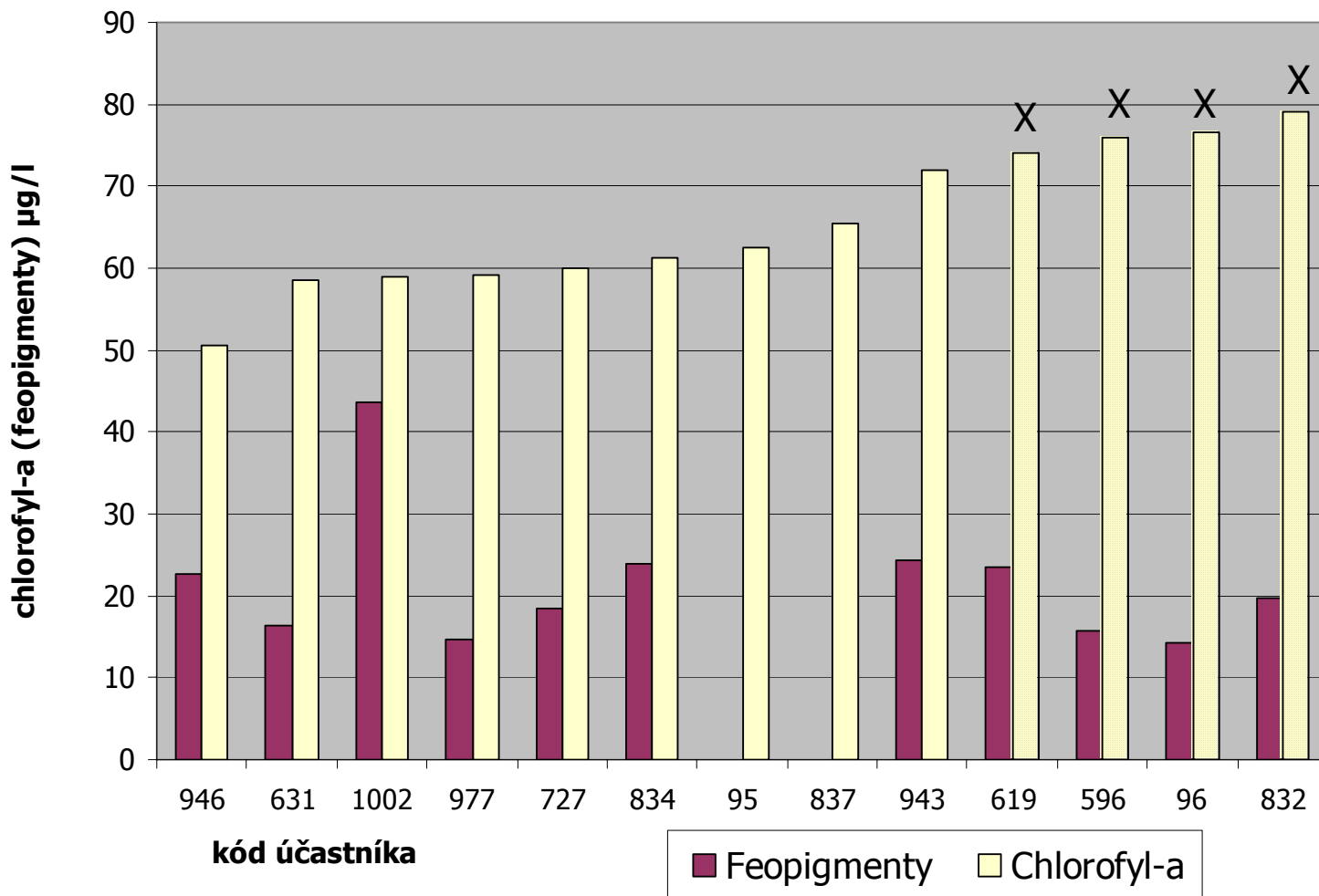
Chlorofyl

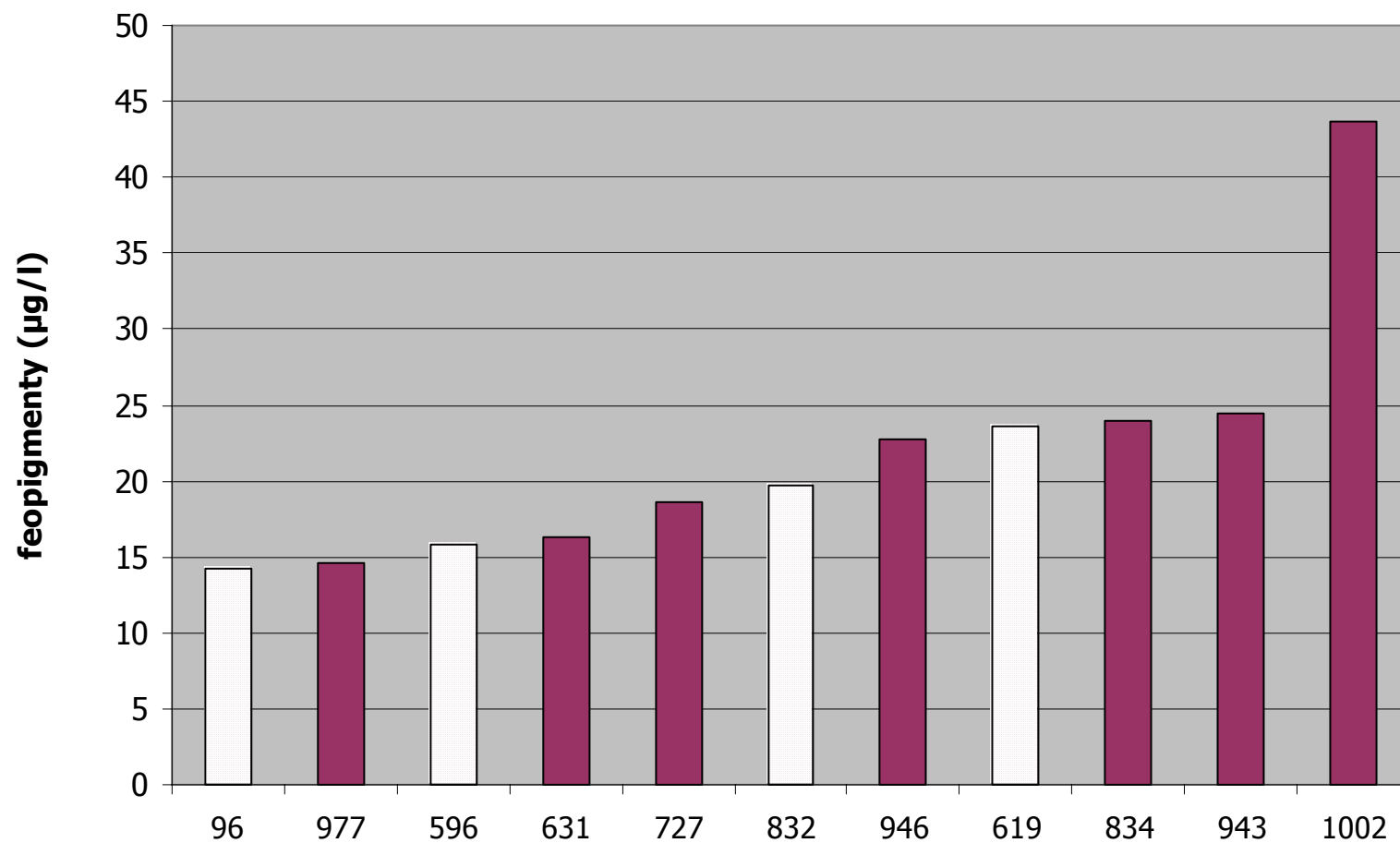
Terčové laboratoře označeny „X“

Chlorofyl a feopigmenty - 2008

Terčové laboratoře označeny „X“

Feopigmenty - 2008

Terčové laboratoře
světlé sloupce

kód účastníka

Chlorofyl – možné problémy s metodou

- některé laboratoře nemají dobře vyladěný poměr objemu vzorku, extrakčního činidla a optické dráhy kyvety
- příliš vysoká absorbance ($>0,8$)
- nedostatečná extrakce
- problémy při okyselování

Změny v programu pro příští rok?

- dva vzorky o různých koncentracích
- vzorek extraktu

Kvantitativní rozbor sinic

Příprava vzorků

Vzorek 1A

- *Planktothrix agardhii*
- Vyžlovka 16.9.2008
- silně oživené

Vzorek 1B

- *Microcystis* spp., *Woronichinia*, příměs vláknitých sinic
- Koryto v Dobříši 15.9.2008
- před plněním filtrace přes gázu k odstranění největších kolonií

Kvalitativní rozbor – vzorek 1A

- dominuje *Planktothrix agardhii*
- příměs krásnoočka, zelené řasy ...

Planktothrix agardhii

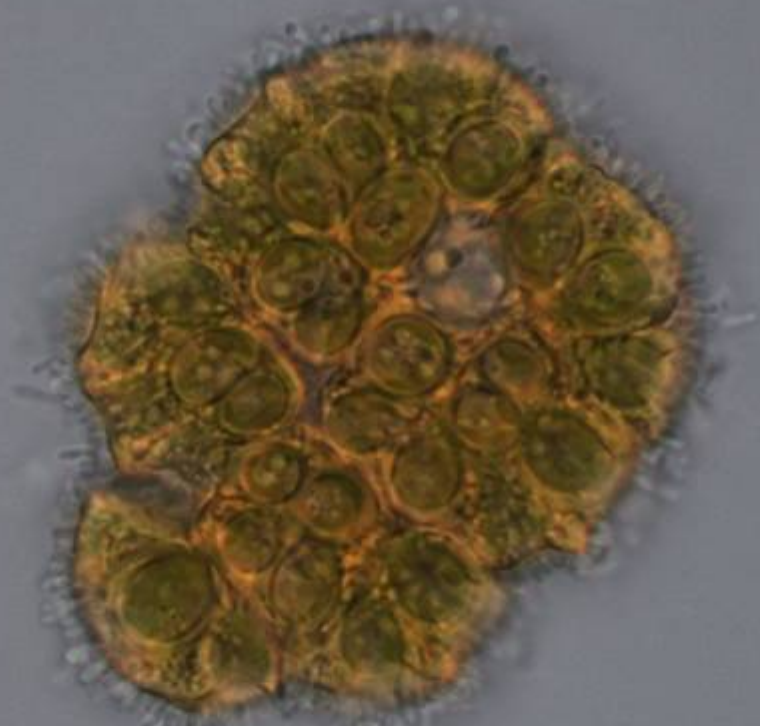
Trachelomonas

Phacus

Lepocinclis

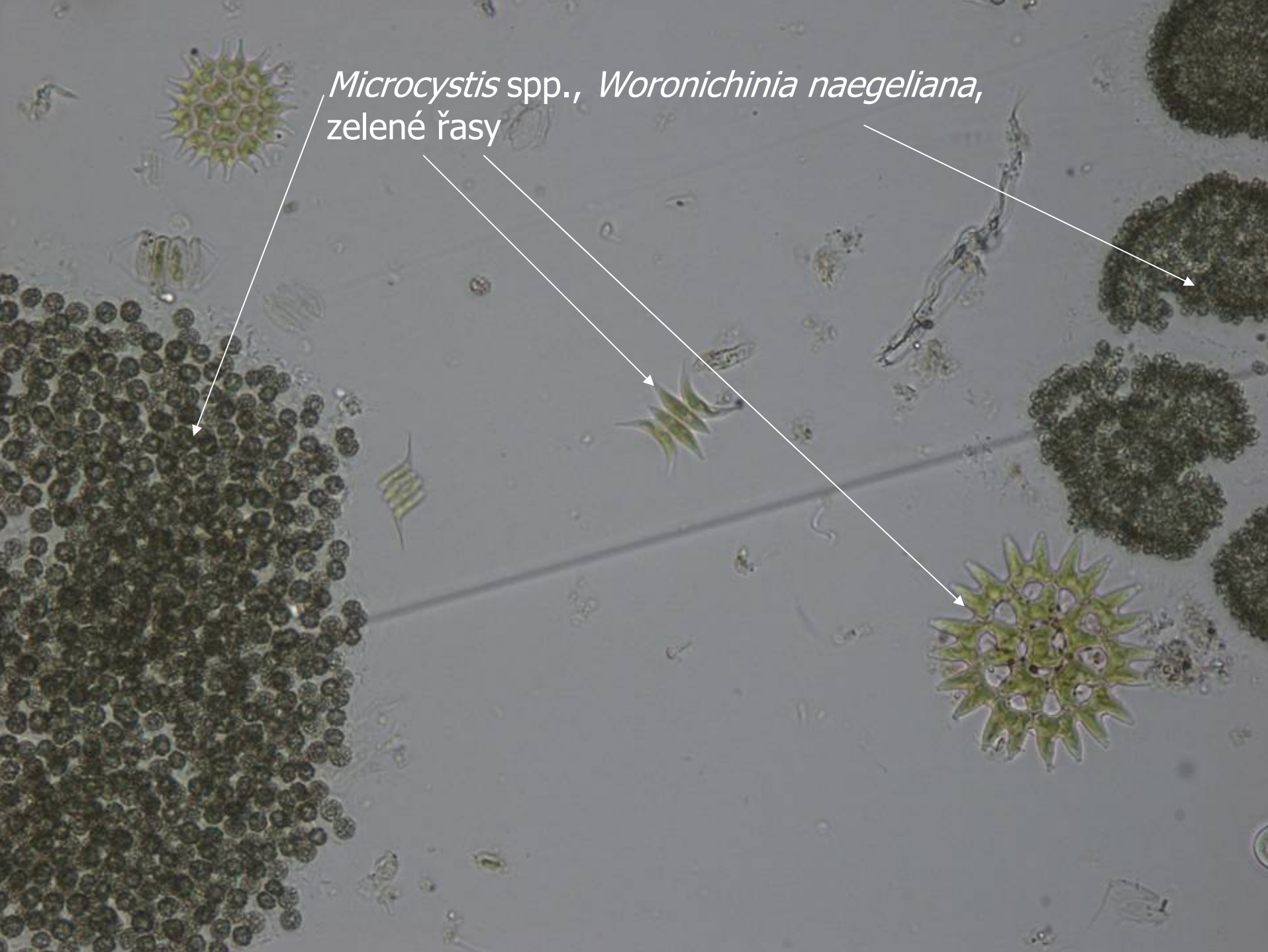
Botryococcus

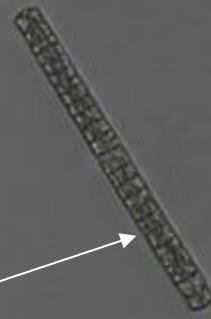
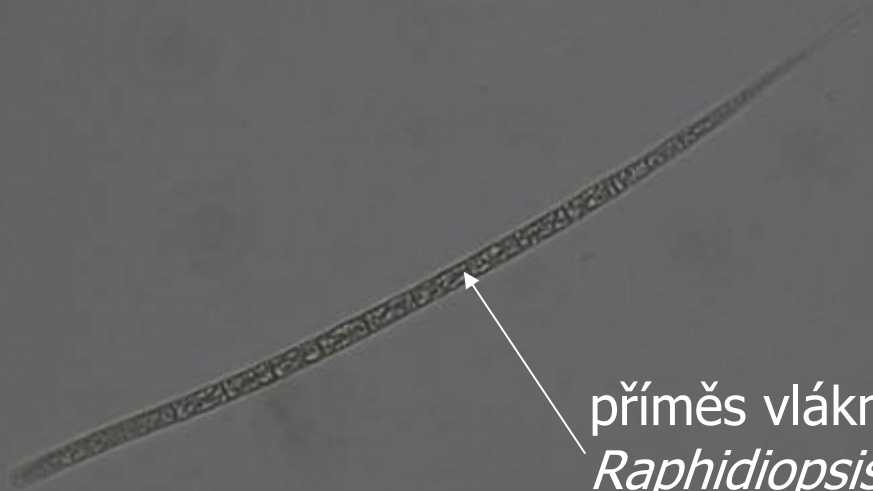
Kvalitativní rozbor – vzorek 1B

Microcystis spp., *Woronichinia naegeliana*,

Microcystis spp., *Woronichinia naegeliana*,
zelené řasy

příměs vláknitých sinic
Raphidiopsis?; *Planktothrix*

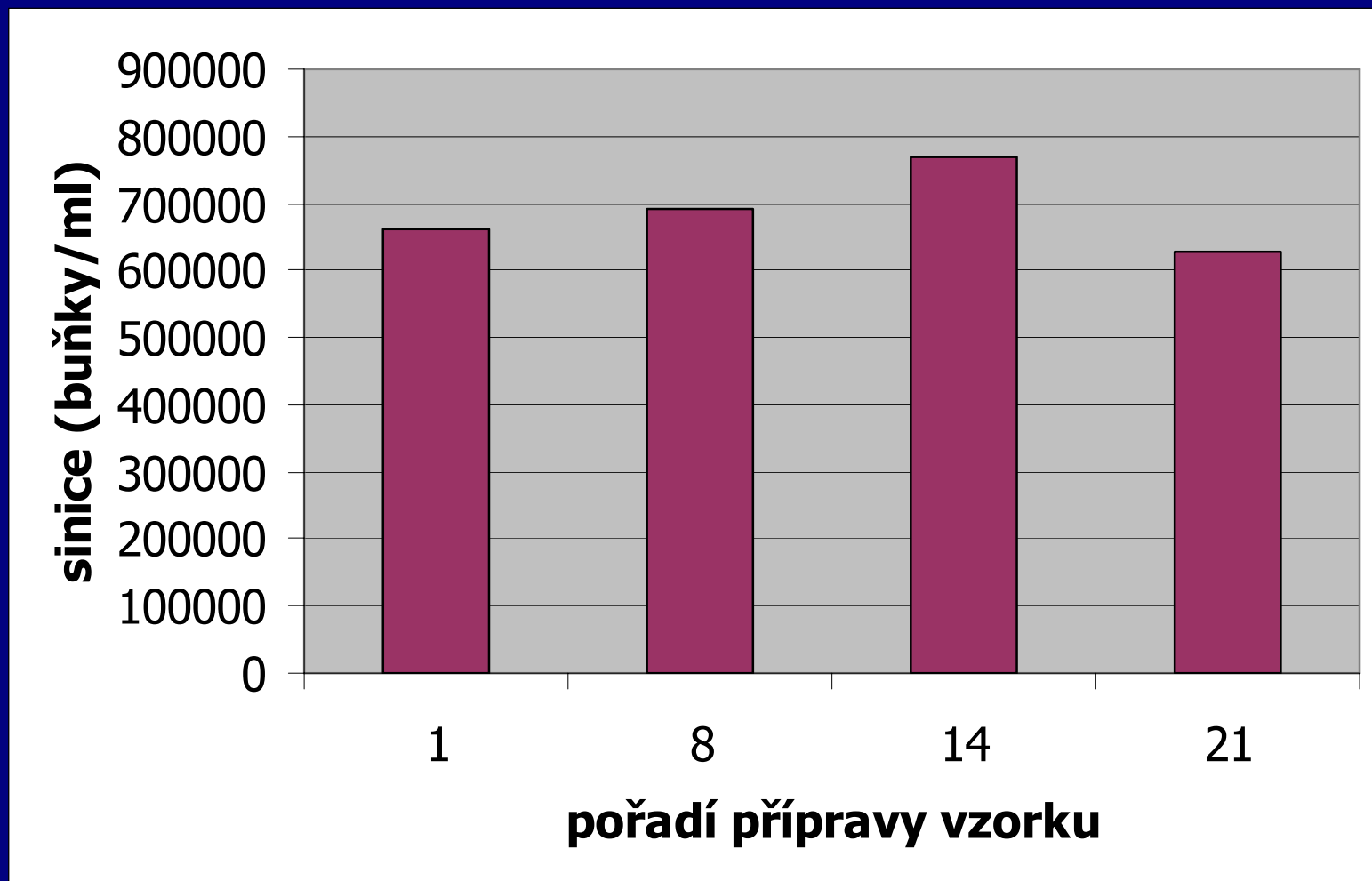
Vzorky 1 - zajištění homogenity

- promícháno v 5 litrovém barelu se spodním výpustním kohoutek
- celkem připraveno 21 vzorků
- SZU zpracování vzorků 1, 8, 15, 21

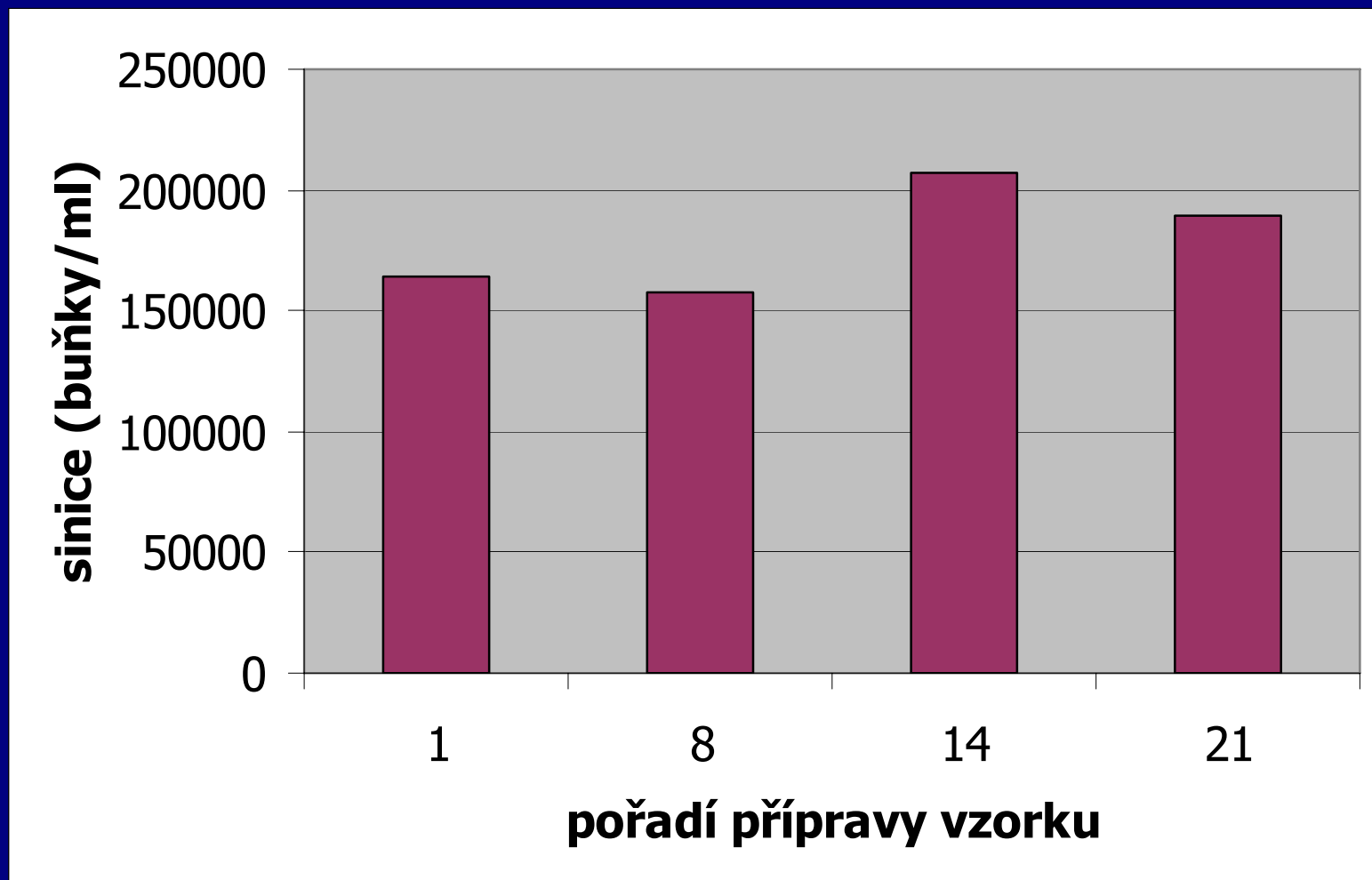

Vzorek 1A – homogenita

Vzorek 1B – homogenita

Stanovení vztažných hodnot

- předem vybráno 5 terčových laboratoří, které dodávaly „dobré výsledky“ během předchozích kol + osobní zkušenost s lidmi, kteří stanovení provádějí
- terčovým laboratořím nebylo předem sděleno, že byly vybrány pro stanovení vztažných hodnot
- každá jen jeden náhodně vybraný vzorek
- laboratoř SZÚ dodala pouze průměr svých stanovení

Vztažné hodnoty

Vzorek 1A

vztažná hodnota: 710 000 buněk/ml

vztažná odchylka: směrodatná odchylka z výsledků terčových laboratoří

správné hodnoty: 457 992 – 962 008 buněk/ml

Vzorek 1B

vztažná hodnota: 239 411 buněk/ml

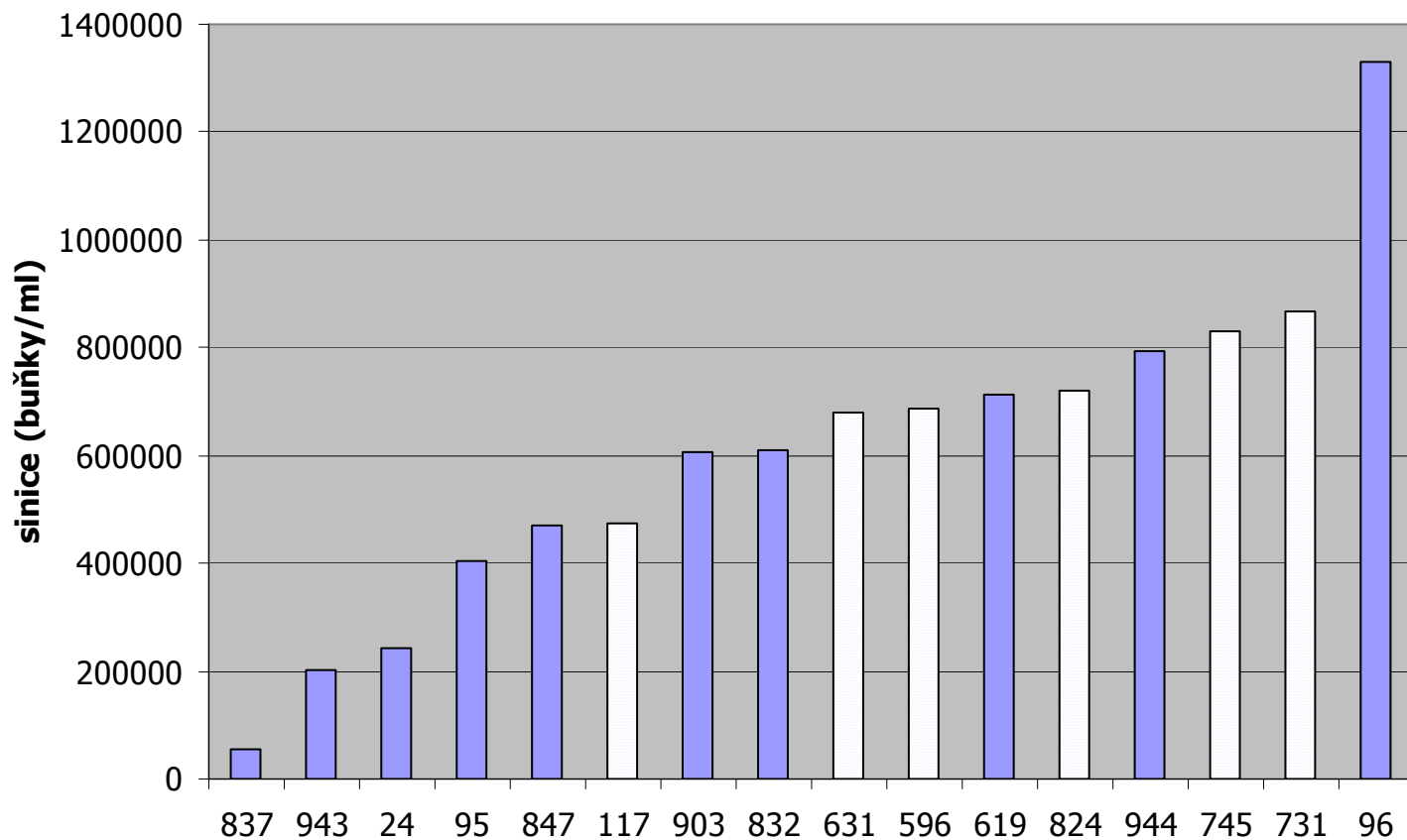
vztažná odchylka: směrodatná odchylka z výsledků terčových laboratoří

správné hodnoty: 53 311 – 425 511 buněk/ml

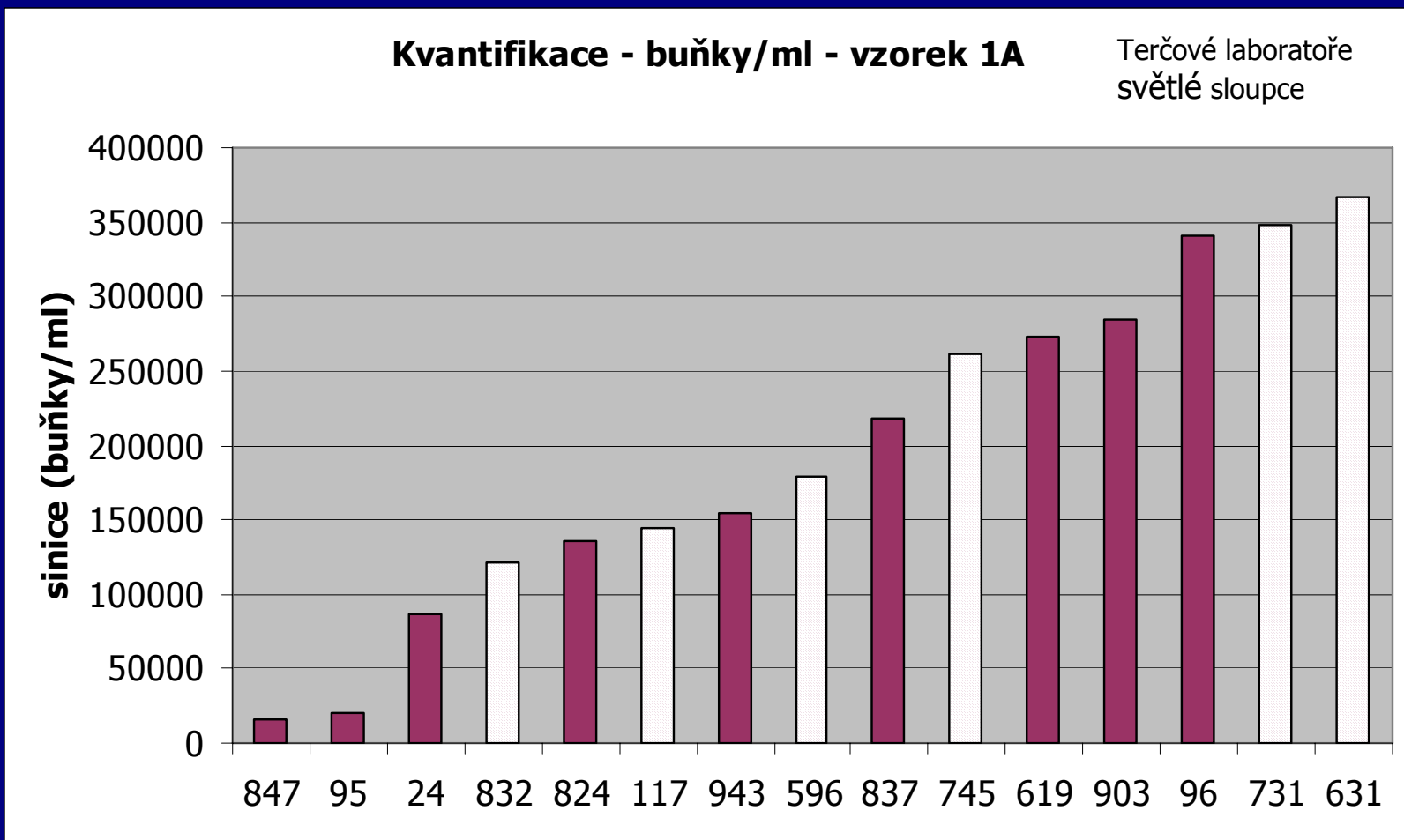
Kvantifikace sinic – vz.1A - vláknité

Kvantifikace - buňky/ml - vzorek 1A

Terčové laboratoře
světlé sloupce

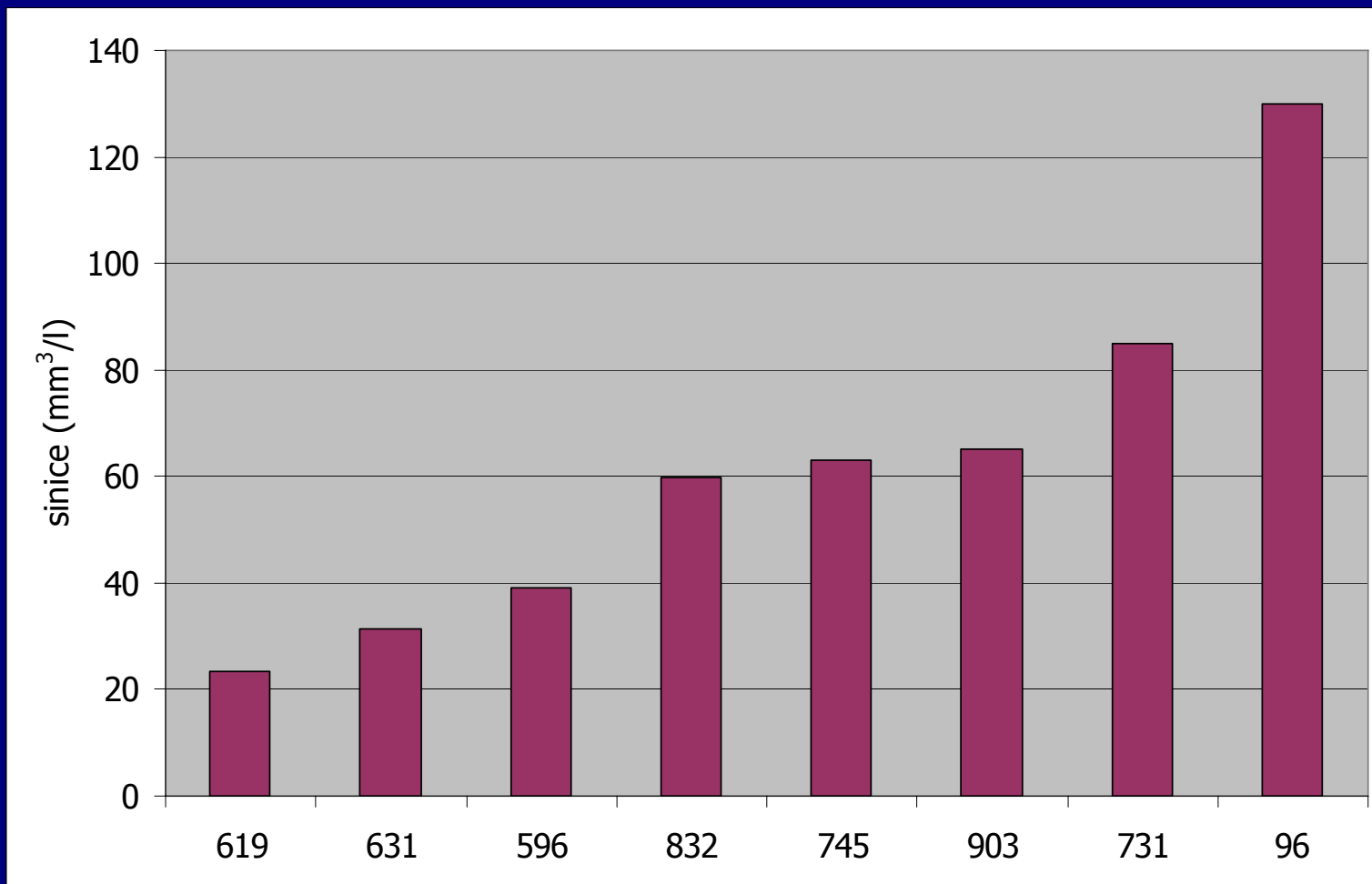
Kvantifikace sinic – vz.1B - kokální

Metodické poznámky

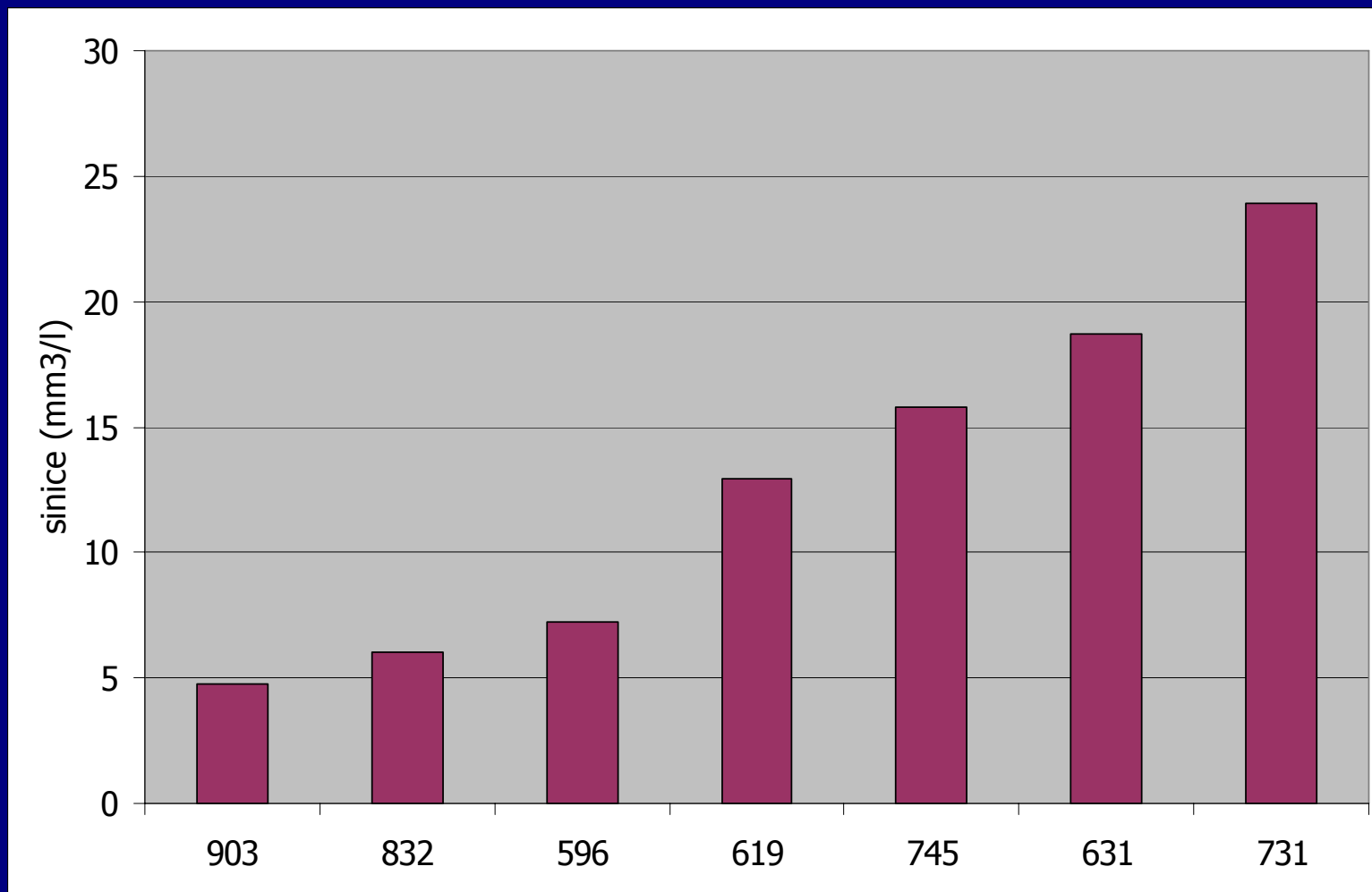
- Ztráty při zahuštění odstředěním u dezintegrovaných vzorků kokálních sinic
- Vlákňité sinice – při plnění komůrky kápnutím na mřížku a následném přikrytí krycím sklem vznikají místa s vysokými počty vláken a výsledky stanovení jsou obvykle vyšší než při plnění komůrky z boku.

Objemová biomasa – vzorek 1A

Objemová biomasa – vzorek 1B

Kvalitativní rozbor sinic

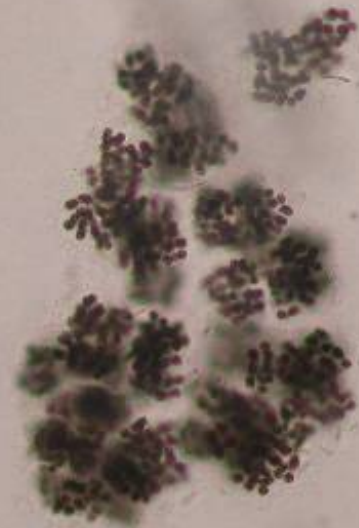
Vzorek 2A

- odběr
  - Brno
  - září 2002
  - vodní květ
- hodnocené taxony
  - *Microcystis viridis*
  - *Microcystis aeruginosa*

Microcystis aeruginosa

Microcystis viridis

Microcystis wesenbergii

Microcystis aeruginosa

Vzorek 2B

➤ odběr

- pískovna v Ovčárech u Kostelce nad Labem
- srpen 2002
- planktonní síť 40 μm

➤ hodnocené taxony

- *Woronichinia naegeliana*

Woronichinia naegeliana

Anabaena smithii

Microcystis wesenbergii

Microcystis aeruginosa

Vzorek 2C

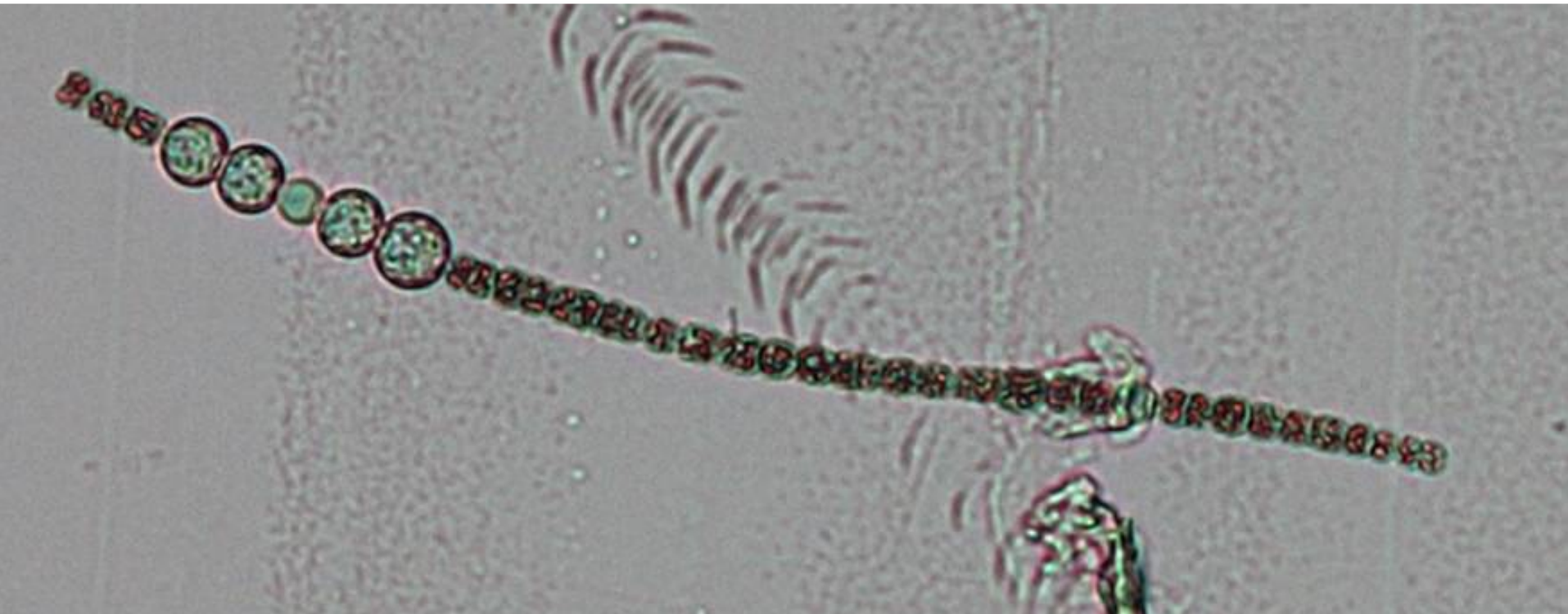
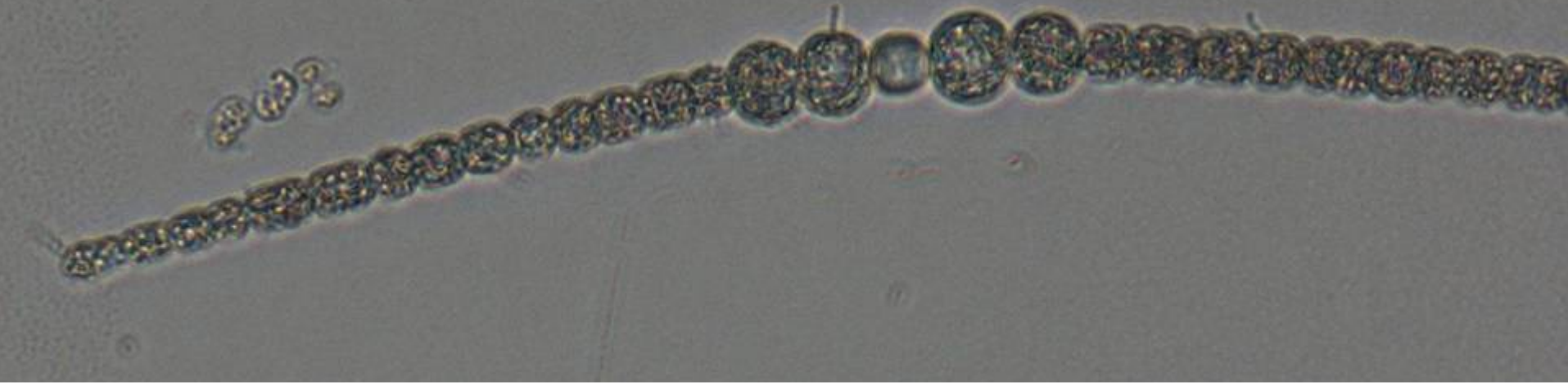
➤ odběr

- Hostivař
- červenec 2008
- planktonní síť 20 μm

➤ hodnocené taxony

- *Aphanizomenon aphanizomenoides*

Aphanizomenon aphanizomenoides

Vzorek 2D

➤ odběr

- Proboštská jezera (Očko)
- září 2008
- planktonní síť 40 μm

➤ hodnocené taxony

- *Microcystis wesenbergii*
- *Planktolyngbya (limnetica)*
- *Cylindrospermopsis raciborskii*

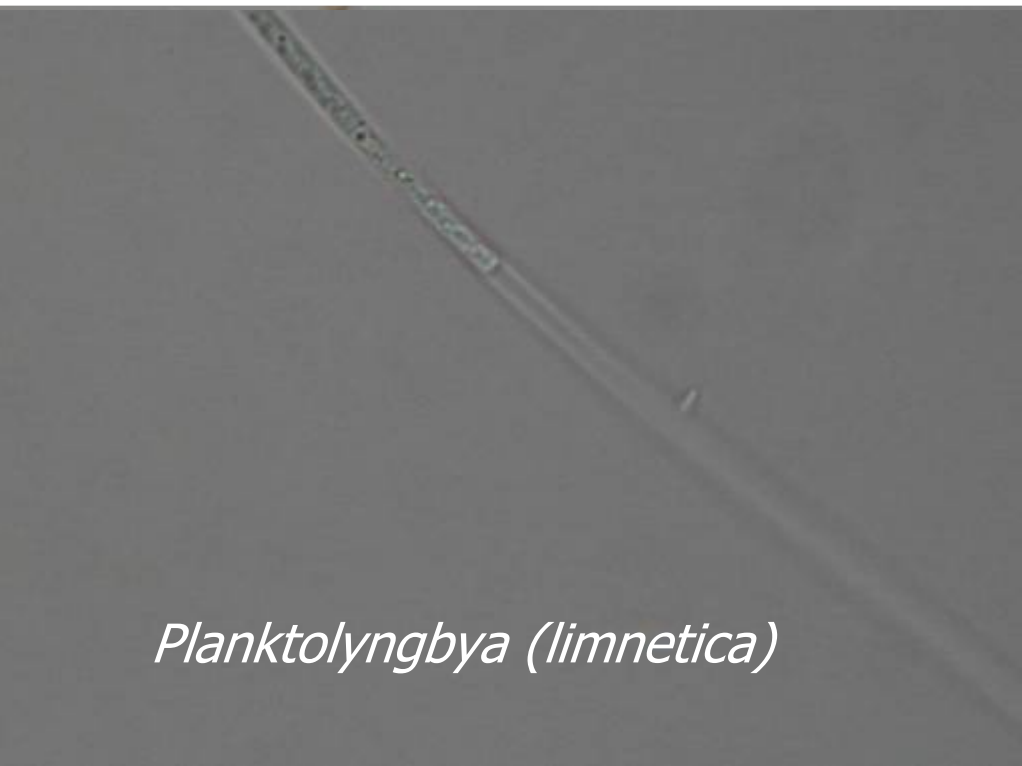
Microcystis wesenbergii

Cylindrospermopsis raciborskii

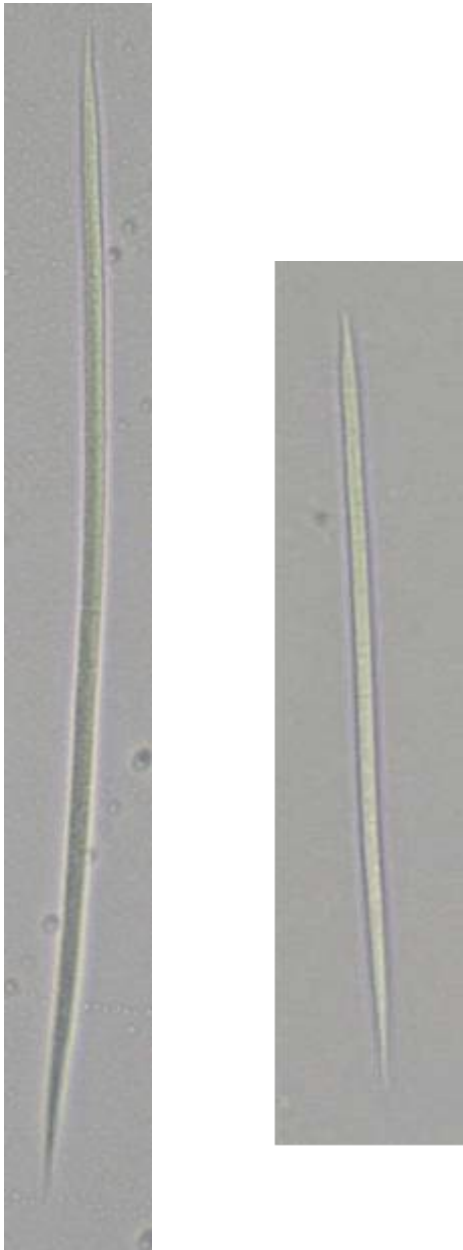
Planktolyngbya (limnetica)

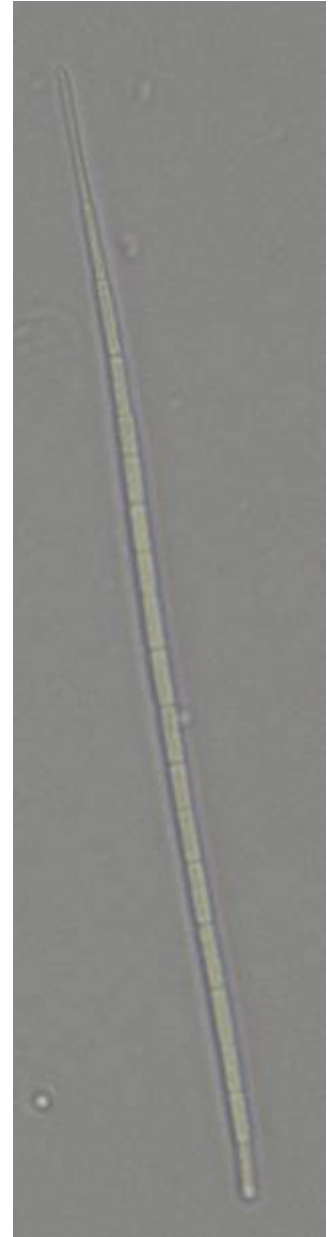
DODATKY

Zajímavé taxony sinic

Hostivař, 6.8.2007 12:00; šířka všech vláken kolem 2,5 μm

Raphidiopsis mediterranea

Cuspidothrix (Aphanizomenon) issatschenkoi

Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

DODATKY

Změny v metodické normě
ČSN 75 7717 x TNV 75 7717

- TNV – ČSN
- upřesnění textu
- další způsoby dezintegrace
- P.mucicola (nepočítá se)
- QA/QC

DODATKY

Novinky v legislativě

Směrnice 7/2006/ES

čl. 2 Definice

11. „Rozmnožením sinic“ se rozumí nahromadění sinic ve formě květu, koberce nebo pěny.

čl. 8 Rizika související se sinicemi

1. Naznačuje-li profil vod ke koupání možnost rozmnožení sinic, provede se odpovídající monitorování, aby bylo možno včas určit zdravotní rizika.

2. Dojde-li k rozmnožení sinic a byla-li zjištěna nebo předpokládají-li se zdravotní rizika, přijmou se neprodleně přiměřená opatření řízení, aby se zabránilo vystavení tomuto riziku, včetně informování veřejnosti.

čl. 16 Technická přizpůsobení a prováděcí opatření

Postupem uvedeným v čl. 16 odst. 2 se rozhodne o:

b) stanovení prováděcích pravidel k čl. 8 odst. 1,

Příloha III.: Profil vod ke koupání uvedený v článku 6 obsahuje:

c) posouzení možného rozmnožení sinic;

Návrh novely vyhlášky č. 135/2004 Sb. - pasáže věnované sinicím

§ 6

Pravidla pro monitorování výskytu sinic

- (1) Všechna přírodní koupaliště musí být sledována v rozsahu uvedeném v tabulce č. 1 přílohy č. 4 a v četnosti dle § 8. Pokud je překročena limitní hodnota pro ukazatel vodní květ a/nebo pro ukazatel průhlednost, je nutné provést stanovení podle odst. 2.

Ukazatel	Jednotka	Limit	Vysvětlivky
průhlednost	m	1	1
vodní květ	stupeň	~~1~~ 0	2

Vysvětlivky:

1. Pokud je evidentně snížení průhlednosti způsobeno anorganickými částicemi, není nutné zahajovat sledování sinic podle tabulky č. 2.
2. Stanovení se provádí při odběru vzorku podle ČSN 75 7717.

Stupnice pro hodnocení výskytu sinic – z ČSN 75 7717

Stupeň	Výskyt	Popis
0	Žádný	Sinice nejsou pouhým okem pozorovatelné.
1	Pozorovatelný	Ve vodě jsou zjistitelné ojedinělé zelené vločky nebo kolonie.
2	Hojný	Ve vodě se mohou vyskytovat slabší příhladinové květy při břehu nebo četné kolonie ve vodním sloupci.
3	Masový	Výskyt silných příhladinových květů velkého rozsahu. Na břehu může být naplaveno větší množství zeleného kašovitého materiálu.

stupeň 1 - pozorovatelný

stupeň 2 - hojný

stupeň 3 - masový

stupeň 3 - masový

§ 6

Pravidla pro monitorování výskytu sinic (pokr.)

(2) Přírodní koupaliště, u kterých lze během koupací sezóny odůvodněně přepokládat rozmnožení sinic podle §10 odst. 1 nebo během koupací sezóny bylo shledáno podezření na jejich výskyt podle odst. 1, musí být dále sledována v rozsahu daném v tabulce

	Ukazatel	Jednotka	I. stupeň	II. stupeň	III. stupeň	Vysvětlivky
1a	sinice	buňky/ml	20 000	100 000	250 000	1, 5
1b	sinice	mm ³ /l	2	10	20	1, 5
2	chlorofyl-a	µg/l	10	50	100	2, 5
3	vodní květ	stupeň			2	3
4	mikroskopický obraz					4

Pozn. 2 – Pokud se stanovuje chl-a pomocí metod, které odliší řasy od sinic, potom není nutno stanovovat ukazatel sinice.

Pozn. 5 – Limity se týkají typicky *Planktothrix agardhii*. Pokud jsou dominantní tenké vláknité sinice např. *Pseudanabaena*, *Limnothrix* je nutno stanovit sinice jako objemovou biomasu (ukazatel 1b).

§10

Posuzování výskytu sinic

- (1) U všech přírodních koupališť je nutné před začátkem koupací sezóny posoudit, zda během koupací sezóny lze u nich očekávat z velkou pravděpodobností rozmnožení sinic překračující limity I. stupně podle tabulky č. 2 přílohy č. 4. To se provede na základě údajů o výskytu sinic v předcházejících koupacích sezónách. Pokud se jedná o lokalitu, ze které nejsou dostupné žádné údaje o výskytu sinic z předchozích sezón, předpokládá se, že rozmnožení sinic je pravděpodobné, pokud podle charakteru lokality nelze usuzovat na opak. Za koupaliště, u nichž lze očekávat s velkou pravděpodobností rozmnožení sinic, se považují zejména koupaliště, kde byl alespoň jednou za poslední 3 roky zaznamenán výskyt sinic překračující limity II. stupně podle odst. 2 nebo v předcházející sezóně zaznamenán výskyt sinic překračující limity I. stupně.

Velmi podobné vyhl. č. 135/2004 Sb.

§10

Posuzování výskytu sinic (pokr.)

- (2) Hodnocení výskytu sinic se provádí podle přílohy č. 4. Při překročení limitů I. stupně se volí zkrácení četnosti odběrů za účelem kontroly na 7 dní $\pm$ 2 dny, při překročení limitů II. stupně se nedoporučuje koupání a provozování vodních sportů zejména pro děti, těhotné ženy, osoby trpící alergií a osoby s oslabeným imunitním systémem. Při přítomnosti druhů vytvářejících mohutné příhladinové květy je nutné sledovat vznik vodních květů. Při překročení limitů pro III. stupeň nelze provozovat koupání a vodní sporty.
- (3) Překročení limitních hodnot I. stupně, II. stupně a u sinic netvořících příhladinové vodní květy i III. stupně je dosaženo až při překročení limitních hodnot jak pro ukazatel sinice tak pro chlorofyl-a z tabulky č. 2 přílohy č. 4.

Velmi podobné vyhl. č. 135/2004 Sb.

§10

Posuzování výskytu sinic (pokr.)

(4) Pokud při předcházejícím hodnocení v probíhající koupací sezóně byly překročeny limitní hodnoty pro III.stupeň, je nutno provádět hodnocení ve shodě s tabulkou č. 3 z přílohy č.

Předcházející hodnocení	Aktuální hodnoty odpovídají	Provedené hodnocení
III.stupeň	III.stupeň	III.stupeň
III.stupeň	II.stupeň	II.stupeň
III.stupeň	I.stupeň	II.stupeň
III.stupeň	<I.stupeň	I.stupeň

Došlo-li prokazatelně k výměně vody v nádrži (např. po povodni) a nehrozí tudíž riziko z uvolněných toxinů sinic, není nutno přihlížet k předcházejícímu hodnocení.

§ 11

Souhrnné hodnocení

Podle pravidel uvedených v příloze č. 6 se provádí souhrnné hodnocení jakosti vod.

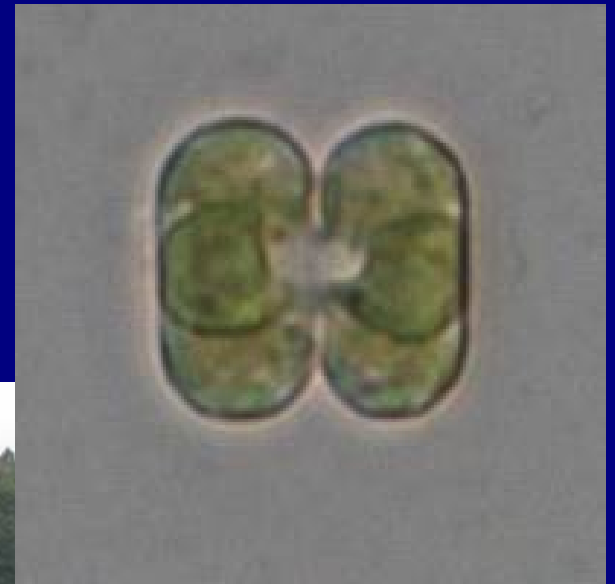
Příloha 6

....

Odchytky z postupu:

Pravidla uvedená v této příloze představují obecný postup pro hodnocení jakosti vody v přírodních koupalištích. V tomto postupu nemohou být zohledněny všechny okolnosti (odběru, rozboru, počasí apod.) a místní specifika (charakter přírodního koupaliště a odběrového místa, znalost dalších dat o jakosti vody, vývoj jakosti vody na hodnocené lokalitě v minulosti apod.) a proto jeho použití může být v některých případech problematické. V těchto případech je možné se od tohoto postupu odchýlit. Odchytky musí být vždy náležitě zdokumentovány a zdůvodněny.

Děkujeme za účast,
děkujeme za pozornost

a snad příště ...